

מתן על הפרק

התכנית השש-שנתית המקוונת
ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

איוב ג' - ו"ד

לעילוי נשמת הורי יוסף בן שמואל וזהבה בת יהודה
מוקדש ע"י נילי גבאי

"וַיַּעַן אִיּוֹב וַיֹּאמֶר... (פרקים יב-יד)"

צופר טען נגד איוב וקבע כי החכמה הא-לוהית נעלמת מעיני בשר ודם. בן אנוש לא יוכל להבין את דרכי הא-ל בהנהגתו את בראיו. אם הא-ל פגע, רק הוא יודע במי הוא פגע ומדוע: "כִּי הוּא, יָדַע מִתֵּי שָׁמַיָא, וַיִּרְא אֶפְּסוֹ וְלֹא יִתְבּוֹנֵן" (יא, יא). טענתו העיקרית של איוב במענהו היא, כי לא ייתכן שאדם אינו יכול להבין במה פשע. אם כך יהיה, מה התועלת בחכמה האנושית? טענה זו מבטלת את משמעות החכמה שניתנה לבני אדם והופכת את החכמה האנושית לכלי אין חפץ בו. "אֶמְנָם כִּי אֶתֶם עָם, וְעַמְּכֶם תִּמְנֹת חֲכָמָה." (יב, ב), מתריס איוב בלעג כלפי הרעים. בדבריו הוא לוקח את דברי צופר ומקצין אותם עד לאבסורד. יחידה זו מסיימת את המחזור הראשון של השיח בין איוב לרעים. מדובר בנאום ארוך שנשזרים בו עניינים רבים העומדים ברום עולמו של ספר איוב. במענה זה של איוב הולך ומתפוגג טעם הוויכוח הישיר בין הרעים לאיוב ואיוב עובר לקריאה לדו שיח עם הא-ל. שיח זה צריך לשאת, אליבא דאיוב, אופי משפטי. היחסים הם בין שופט לנשפט, והתביעה לצדק קשורה בניהול תקין של המשפט. מלבד שאלת ניהול המשפט עולה כאן באופן סמוי שאלת אפשרות השיח עם הא-ל שאיוב איננו חדל להאמין בה, חרף מצבים של ייאוש קיצוני.

היחידה כוללת חמשה חלקים מרכזיים:

חלק א: פתיחה (יב, א-ו)

- חכמת איוב לעומת חכמת הרעים (יב, א-ג)
- כאבו של איוב מיחס הרעים כלפיו (יב, ד-ו)

חלק ב: חכמת הא-ל (יב, ז-יג, ב)

- חכמת הא-ל בבריאה (יב, ז-יג)
- הרסנותו של הא-ל בטבע (יב, יד-טו)
- הרסנותו של הא-ל בחברה האנושית (יב, טז-כה)
- סיכום וחזרה (יג, א-ב)

ניהול: ד"ר נאוה כהן • ריכוז: אילנה חדד

דפי הלימוד מבוססים על חוברת ללימוד ספר איוב בהוצאת אולפנת עופרה (2000).
כתיבה: חיה מיכאלי, ד"ר נאוה כהן, איריס הישראלי. יעוץ אקדמי: ד"ר ישראל רוזנסון

© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים • טל': 02-5944555

מתן ומתן

מכון תורני לנשים ע"ש שרה בת יצחק יעקב רעננערט
The Sadie Rennett Women's Institute for Torah Studies

חלק ג: איוב מצומצם רעיו (יג, ג-ז)

- איוב המדבר, לעומת רעיו הנדרשים להחריש (יג, ג-ו)
- הרעים הצבועים ומוגי הלב, מול איוב המתמודד באומץ (יג, ז-יז)

חלק ד: דרישות איוב מהאל (יג, יח-יד, ו)

- תנאי המשפט (יג, יח-כב)
- כתב האישום (ג, כג-כז)
- אפסות האדם (יג, כח-יד, ב)
- הקפדתו של האל על האדם (יד, ג-ו)

חלק ה: בין יאוש לתקווה (יד, ז-כב)

- האדם הכלה מול הצומח המתחדש (יד, ז-יב)
- שאיפה להתחדשות החיים תוך שיח עם האל (יד, יג-יז)
- הדומם כמשל לאדם הכלה (יד, יח-כב)

חלק א: פתיחה (יב, א-ו)

1. בחלק א' איוב טוען כי חכמתו עמוקה מחכמת הרעים (יב, א-ג) ומציג את כאבו מיחסם אליו (יב, ד-ו). איוב פותח באמירה מקנטרת "אמנם כי אתם עם ועמכם תמות חכמה" (יב, ב). קשה לטעות בלעג הטמון בדברים המשתלבים במסכת הכוללת של עוקצנות המהולה בעלבון. עם זאת, יש בדברים גם ממד עקרוני. מדוע מאשים איוב את הרעים ב'המתת' החכמה?

חלק ב: חכמת האל (יב, ז-יג, ב)

בחלק השני איוב מסכים לכאורה עם רעיו כי חכמת האל-ל ברורה וידועה בבריאה (יב, ז-יג), אך מיד לאחר מכן הוא מתאר את הרסנותה של חכמת האל-ל בטבע (יב, יד-טו) ובחברה האנושית (יב, טז-כה). בסופה של הפסקה איוב חוזר על דבריו הראשונים (יג, א-ב), אלא שעתה ניתנת להם משמעות אחרת לחלוטין מכפי שאפשר היה להבין בתחילה.

2. מהי טענתו הלעגנית של איוב נגד טענת הרעים על פיה האל-ל שולט בבריאה ובידיו הכול? עיינו בפסוקים יא-יב. מהי האנלוגיה שיוצר איוב בין החך לבין החכמה? מה הטענה המהותית של איוב נגד טענתו של צופר שאדם אינו יכול להבין את החכמה הנעלמת?

3. איוב מביא רצף של דוגמאות להנהגה השרירותית של האל-ל בבריאה ובחברה. האם לדעתכם אפשר לראות זאת גם כהתרסה נגד דברי הרעים על אודות החכמה הנעלמת, המצויה רק אצל האל-ל?

חלק ג: איוב לצומת חייו (יג, ג-ט)

בחלק השלישי איוב ממשיך להעמיד את עצמו לעומת הרעים. הפעם ההנגדה איננה נוגעת להבנת החכמה, אלא ליחס לא-ל. בפתיחת דבריו איוב מבקש לדבר ודורש מרעיו להחריש.

4. כיצד מתאר איוב את התנהגותו וכיצד הוא מתאר את התנהגות הרעים?

5. מהן המילים המנחות בפסוקים ז-יז? מהו לדעת איוב המניע העיקרי לתפיסת הרעים ודבריהם? עיינו בפסוקים טו-טז, מאין שואב איוב את עוז הרוח להטיח דברים כלפי הא-ל?

חלק ד: דרישת איוב מהא-ל (יג, יח-יד, ו)

בחלק הרביעי איוב עובר לדבר עם הא-ל ולדרוש משפט. דבריו כוללים את תנאי המשפט (יג, יח-כב), ואת כתב האישום (ג, כג-כז). עם זאת, איוב מודע לאפסות האדם (יג, כח-יד, ב) ולהקפדתו הלוחצת של הא-ל עליו (יד, ג-ו).

6. בפסוק יח איוב פותח בנאום המציג את עמדתו, וכעת מתברר מדוע היה עליו לערוך הכנות כה רבות לקראת האמירה הנועזת והכפולה. מה כל כך רדיקלי בדבריו של איוב? עיינו בפסוקים כא-כד. מהם שני התנאים שאיוב דורש לצורך ניהול המשפט באופן תקין?

7. המשפט המבוקש יוצר 'כללי משחק' חדשים, שיש בהם חתירה להדדיות ולדו שיח. עיינו בפסוקי היחידה, מהו הפרדוקס שעליו עומד איוב?

חלק ה: בין ייאוש לתקווה (יד, ז-כב)

בסיום החלק הקודם איוב בקש לחזור ל'סדר העולם' המוכר לו "שְׁעֵה מֵעַלְיוֹ וְיַחְדָּל עַד יִרְצָה כְּשֹׁכֵיר יוֹמוֹ" (יד, ו). איוב רוצה יחסים של חוקיות ידועה שאין בהם השגחה צמודה וקשה אבל לפחות יש בהם הבנה. בחלק החמישי מתואר מצבו של איוב הנע בין ייאוש לתקווה. בניסיון למצוא אחיזה בעתיד, איוב מנגיד עצמו לצומח המתחדש (יד, ז-יב). ומשווה עצמו לדומם הכלה (יד, יח-כב) בתווך עומדת שאיפתו להתחדשות החיים תוך שיח הדדי עם הא-ל (יד, יג - יז).

8. בפסוקים ז-יב איוב ממשיך את האדם לעץ - דימוי שכיח במקרא. בחנו כיצד איוב סותר את דבריו של בלדד שערך השוואה בין סופו של עץ בעל שורשים שנעקה, לבין שיח מים שנעקר (ח, יט-כ).

9. בפסוקים יג-יז איוב מביע כיסופים לסוג קשר אחר עם הא-ל. מהו?

10. בפסוקים יח-כב איוב שוקע בייאוש. שימו לב לביטויי הזמן הרבים בפסוקים: 'קצר ימים', 'חרוצים ימיו', 'חודשיו', 'יומו', 'ימי צבאי'. מהו לפי הרגשתו של איוב הדבר הנצחי היחידי?

11. בפסוק כא אנחנו נפגשים שוב עם סבלו של איוב וכאבו העצום שאותו הוא אינו מסוגל להבין ולהכיל. עמדו על הניגוד בין בפסוק זה לבין דברי איוב בתחילת היחידה בפסוקים יב, ג-ג.

הרחבה

בפרק יג איוב מאשים את הרעים וטוען "וְאֹמְרֵם אַתֶּם טִפְלֵי שְׂקֵר רֹפְאֵי אֱלֹל כְּלֶכֶם" (ד). איוב מסביר לרעים שאף על פי שהוא מדבר קשות כלפי הא-ל והם מצדיקים אותו, האמת איתו. איוב משווה את הרעים לרופאי אליל, רופאי שווא שאין בהם ממש. במקרא מובע לא אחת יחס שלילי לרופאים, שאינם יכולים להביא לאדם מזוה. הדרישה וההליכה אל הרופאים נתפסה כחטא, שכן לפי ההשקפה הרווחת במקרא ה' הוא המעניש את האדם במחלה מפאת חטאיו, ובידיו לרפא אותו אם ישוב בו מדרכו הרעה. במזרח הקדום הרפואה היתה כרוכה בטקסים מאגיים, במרכז התמונה המצורפת ניתן לראות את רופאי האליל מחופשים לדגים ומנסים לגרש רוחות רעות מחולה השוכב על מטה.

"ויען איוב ויאמר..."

יחידה ח - פרקים י"ב-י"ד

פרק י"ב

חלק א - פתיחה

1

חכמת איוב לעומת חכמת הרעים

"לא נפל אנכי מכם"

א	ויען איוב ויאמר:
ב	אמנם כי אתם-עם ועמכם תמות חכמה:
ג	גם-לי לבב כמוכם לא-נפל אנכי מכם ואת-מי-אין כמו-אלה:

2

כאבו של איוב מיחס הרעים כלפיו

"שחק לרעהו אהיה"

ד	שחק לרעהו אהיה קרא לאלוה ויענהו שחוק צדיק תמים:
ה	לפיד בוז לעשתות שאגן נכון למועדי רגל:
ו	ישליו אהלים לשדדים ובטחות למרגיזי אל לאשר הביא אלוה בידו:

3

חכמת האל ידועה כבריא

"מי לא ידע בכל אלה"

- ז ואולם שאל-נא בהמות ותרוך ועוף השמים ויגד-לך :
- ח או שיח לארץ ותרוך ויספרו לך דגי הים :
- ט מי לא-ינדע בכל-אלה כי נד-ה' עשתה זאת :
- י אשר בידו נפש כל-חי ורוח כל-בשר-איש :
- יא הלא-אזן מלין תבחון וחדך אכל יטעם-לו :
- יב בישישים חכמה וארד מיס תבונה :
- יג עמו חכמה וגבורה לו עצה ותבונה :

4

הרסנותו של האל בטבע

"הן יהרוס ולא יבנה"

- יד הן יהרוס ולא יבנה יסגר על-איש ולא יפתח :
- טו הן יעצר במים ויבשו וישלחם וינהפכו-ארץ :

5

הרסנותו של האל בחברה האנושית

"לו שגג ומשגה"

- טז עמו עז ותושיה לו שגג ומשגה :
- יז מוליד יועצים שולל ושפטים יהולל :
- יח מוסר מלכים פתח ויאסר אזור במתניהם :
- יט מוליד כהנים שולל ואתנים יסלף :
- כ מסיר שפה לנאמנים וטעם זקנים יקח :
- כא שופך בוז על-נדיבים ומזיח אפיקים רפה :
- כב מגלה עמקות מני-חשך ויצא לאור צלמות :
- כג משגיא לגוים ויאבדם שטח לגוים וינחם :
- כד מסיר לב ראשי עם-הארץ ויתעם בתהו לא-דרך :
- כה ימששו-חשך ולא-אור ויתעם כשכור :

6

סיכום וחזרה

"שמעה אזני ותבן לה"

- א הן-כל ראתה עיני שמעה אזני ותבן לה :
- ב כדעתכם נדעתי גם-אני לא-נפל אנכי מכם :

פרק י"ג

7

איוב המדבר

אל שדי מדבר

ג אולם אני אל-שדי אֲדַבֵּר
והוכח אל-אל אֲחַפֵּץ :

8

הרעים נדרשים להחריש

החרש תחרישון

ד ואולם אתם טפלי-שקר
רפאי אֵלֶּל כְּלֶכֶם :
ה מי-יתן החרש תחרישון
ותהי לכם לחכמה :
ו שמעו-נא תוכחתי
(רבות שפתי הקשיבו :

10

איוב מתמודד באומץ

"החרישו ממני ואדברה"

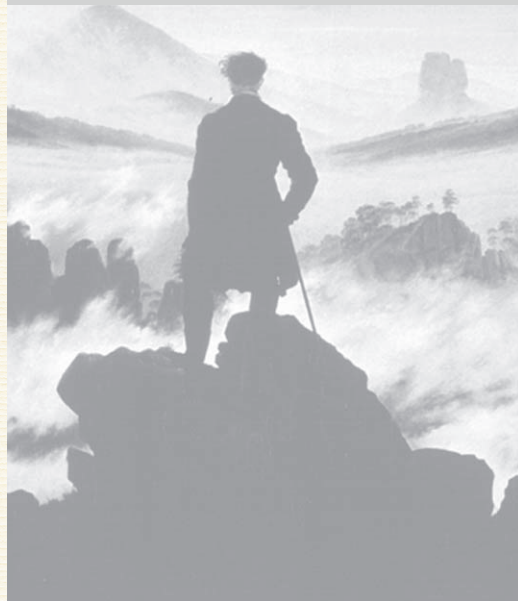
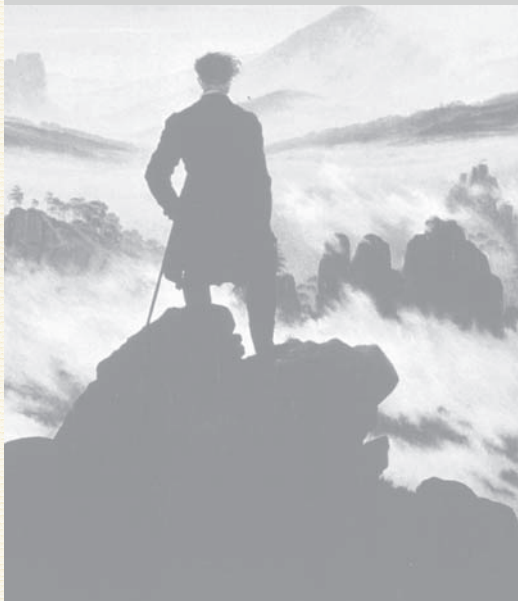
יג על-מה אשא בשרי בשני
ונפשי אשים בכפי :
טו הן יקטלני לא [ל]וא אֵיחַל
אך-דרכי אל-פניו אוכיח :
טז גם-הוא-לי לישועה
כי-לא לפניו חנף יבוא :
יז שמעו שמוע מלתי
(אחותי באזניכם :

9

הרעים מוני לב

"הלאל תדברו עולה"

ז הלאל תדברו עולה
ולו תדברו רמיה :
ח הפניו תשאון אם-לא
תריבון :
ט הטוב כי-יחקר אתכם
אם-כהתל באנוש תהתלו בו :
י הוכח יוכיח אתכם
אם-בסתר פנים תשאון :
יא הלא שאתו תבעת אתכם
זכרניכם משלי-אפר
לגבי-חמר גביכם :

חלק ד' - דרישות איוב מהאל

11

תנאי המשפט

"ואימתך אל תבעתנו"

- יח הנה-נא ערכתי משפט
- יט מי-הוא יריב עמדי
- כ כי-עתה אחריש ואגנע:
- כא אז מפניך לא אסתר:
- כב וקרא ואנכי אענה
- כג או אדבר והשיבני:

12

כתב האישום

"כשעני וחטאתי הדיענני"

- כד למה-פניך תסתיר
- כה ואת-קש יבש תרדף:
- כו ותורישני עונות נעורי:
- כז ותשם בסד רגלי
- כח ותשמור כל-ארחתי
- כט על-שרשי רגלי תתחקה:

13

אפסות האדם

"קצר ימים ושבע רוגז"

- א והוא כרקב יבלה
- ב כבגד אכלו עש:
- ג אדם ילוד אשה
- ד קצר ימים ושבע-רגז:
- ה כציץ יצא וימל
- ו ויברח כצל ולא יעמוד:

פרק י"ד

14

הקפדתו הלוחצת של האל על האדם

"שעה מעליו ויחדל"

- אף-על-זה פקחת עיניך
- ב ואתי תביא במשפט עמך:
- ג מי-יתן טהור מטמא לא אחד:
- ד אם חרוצים ימיו
- ה מספר-חדשיו אתך
- ו (חקו) [חקיו] עשית ולא יעבר:
- ז שעה מעליו ויחדל
- ח עד-ירצה כשכיר יומו:

האדם הכלה מול הצומח המתחדש

"כי יש לעץ תקוה"

- ז כי יש לעץ תקוה אם-יכרת ועוד יחליף וינקתו לא תחדל:
- ח אם-יזקין בארץ שרשו ובקפר ימות גזעו:
- ט מריח מים יפרח ועשה קציר כמו-נטע:
- י וגבר ימות ויחלש ויגוע אדם ואיו:
- יא אז-לו-מים מני-ים ונהר יחרב ויבש:
- יב ואיש שכב ולא-יקום עד-בלתי שמים לא יקצו ולא יערו משנתם:

שאיפה להתחדשות החיים תוך שיח עם האל

"למעשה ידיך תכסף"

- יג מי יתן בשאול תצפנני תסתירני עד-שוב אפך תשית לי חק ותזכרני:
- יד אם-ימות גבר היחיה כל-ימי צבאי איחל עד-בוא חליפתי:
- טו תקרא ואנכי אענך למעשה ידיך תכסף:
- טז כי-עתה צעדי תספור לא-תשמור על-חטאתי:
- יז חתם בצרור פשעי ותטפל על-עוני:

הדומם כמשל לאדם הכלה

"הר נופל יכול"

- יח ואולם הר-נופל יבול וצור יעתק ממקמו:
- יט אבנים שחקו מים תשטף-ספיחיה עפר-ארץ ותקות אנוש האבדת:
- כ תתקפהו לנצח ויהלך משנה פניו ותשלחהו:
- כא יכבדו בניו ולא ידע ויצערו ולא-יבין למו:
- כב אך-בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל: